

Bireysel Dindarlık

ve

Gençlik

**Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve
Din Eğitiminden Beklentileri**

Gülşen SAYIN

**eski
reni**

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1692

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Eskiyezi

Yayın No | Publication Number: 339

Kitap Adı : Bireysel Dindarlık ve Gençlik: Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve Din Eğitiminden Beklentileri

Book Title : Individual Religiosity and Youth: The Experiences of High School Students in Religious Education and Their Expectations

ISBN : 978-625-5536-52-5

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255536525

Yazar | Author: Gülşen Sayın | orcid.org/0000-0002-9214-7573

Kurum | Institution: İnönü Üniversitesi

ROR ID: ror.org/04asck240

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 204 (xiv + 190)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAM2 - Din Eğitimi | Religious Instruction

BISAC: REL033000 - Din / Din Eğitimi | Religion / Education

THEMA: QRAM2 - Din Eğitimi | Religious instruction

LC Classification: BV1475 - Din Eğitimi - Gençler | Religious education of youth

DEWEY: 268 - Din Eğitimi | Religious education

WoS Category: Education & Educational Research | Eğitim ve Öğretim Araştırmaları

WoS Citation Topics Meso: 5.318 - Physics Education (en yakın eşleşme, eğitim teması açısından)

WoS Citation Topics Micro: 5.318.2105 - Physics Teachers (temsili olarak alınmıştır, konu eğitime yakınlığı dolayısıyla)

Scopus Subject Areas: 1202 - Eğitim | Education

Atf Bilgisi | Cite as: Sayın, Gülşen. *Bireysel Dindarlık ve Gençlik: Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve Din Eğitiminden Beklentileri*. Ankara: FCR Yayın Ltd., 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Bireysel Dindarlık ve Gençlik

**Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve
Din Eğitiminden Beklentileri**

Gülşen SAYIN

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Gülşen SAYIN

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen Sayın İlk lisans eğitimini 2009 yılında Atatürk Üniversitesi Fransızca Öğretmenliği Bölümünde tamamlamıştır. 2014 yılında İnönü Üniversitesi'nde, "Türkiye'de Laiklik Anlayışı ve Din Eğitimi Uygulamalarına Yansımaları (1982-2013)" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesini almıştır. 2017 yılında İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat örgün programından ikinci lisans mezuniyetini almıştır. 2021 yılında Ankara Üniversitesi'nde Prof. Dr. Cemal Tosun danışmanlığında "Din Dersleri Öğretmenlerinin Dinî Bilgi Anlayışları ve Bunun Din Öğretimine Yansımaları" başlıklı tezi ile tamamlamıştır. Yazarın doktora tezi, Muhammed İhsan Oğuz Vakfı tarafından Türkiye'de ilahiyat araştırmaları alanında üçüncülük ödülüne layık görülmüştür. Sayın, halen İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dr. Lecturer Gülşen Sayın completed her first undergraduate education in 2009 in the Department of French Language Teaching at Atatürk University. In 2014, she received her master's degree at İnönü University with her thesis titled "The Concept of Secularism in Turkey and Its Reflection on Religious Education Practices (1982–2013)." In 2017, she obtained her second undergraduate degree from the formal theology program of the Faculty of Theology at İnönü University. In 2021, under the supervision of Prof. Dr. Cemal Tosun at Ankara University, she completed her doctoral dissertation entitled "Religious Knowledge Conceptions of Religious Education Teachers and Their Reflections on Religious Teaching." Her doctoral dissertation was awarded third place in the field of theology research in Turkey by the Muhammed İhsan Oğuz Foundation. Dr. Sayın is currently serving as a faculty member in the Department of Philosophy and Religious Studies at the Faculty of Theology, İnönü University.

Kitap Hakkında

Bireysel Dindarlık ve Gençlik

Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve Din Eğitiminin Beklentileri

Modern toplumlarda bireyselleşme süreci gençlerin din algısını ve dindarlık biçimlerini derinden etkilemektedir. Bu çalışmanın problem cümlesi, lise öğrencilerinin bireyselleşen dindarlık bağlamında din eğitimi deneyimlerinin ve beklentilerinin yeterince incelenmemiş olmasıdır. Araştırmanın amacı, öğrencilerin dinî bilgiye, anlam arayışına ve din eğitimi uygulamalarına yönelik algılarını ortaya koymak; bireyselleşen dindarlık bağlamında eğitim süreçlerinin ne ölçüde ihtiyaçlara cevap verdiğini değerlendirmektir.

Çalışma, bireyselleşmenin gençlerin dinî kimlik ve aidiyet gelişiminde belirleyici bir rol oynadığı varsayımına dayanmaktadır. Bu yönüyle araştırma, hem din eğitimi politikaları hem de öğretim yöntemleri açısından önemli veriler sunmaktadır.

Nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülen çalışmada amaçlı ve kartopu örnekleme yöntemleri birlikte kullanılmış; farklı lise türlerinden öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Veriler betimsel ve tematik analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular, öğrencilerin din eğitimi derslerinde bilgi aktarımının ötesinde anlam arayışı, gündelik yaşama dair rehberlik ve manevi gelişim beklentisi taşıdıklarını göstermektedir. Ayrıca öğrenciler, sorgulamaya ve bireysel yorum geliştirmeye imkân tanıyan yaklaşımlara daha fazla ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır. Din eğitiminin mevcut uygulamalarında teorik bilgiye ağırlık verilmesi, öğrencilerin bireyselleşen dindarlık süreçleriyle tam anlamıyla örtüşmemektedir.

Sonuç olarak araştırma, din eğitiminin bireysel farklılıkları ve gençlerin anlam arayışlarını dikkate alan daha esnek ve öğrenci merkezli bir yapıya kavuşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi; Bireysel Dindarlık; Gençlik; Maneviyat; Öğrenci Deneyimleri; Öğrenci Beklentileri

About The Book

Individual Religiosity and Youth

-The Experiences of High School Students in Religious Education and Their Expectations-

The process of individualization in modern societies profoundly influences young people's perception of religion and their forms of religiosity. The central problem addressed in this study is that the experiences and expectations of high school students regarding religious education in the context of individualized religiosity have not been sufficiently explored. The purpose of the research is to reveal students' perceptions of religious knowledge, meaning-making, and educational practices, and to evaluate the extent to which religious education responds to their needs in the context of individualizing religiosity.

The study is based on the assumption that individualization plays a decisive role in the development of young people's religious identity and sense of belonging. Thus, it provides valuable insights for both religious education policies and teaching practices.

Employing a qualitative research design, the study used purposive and snowball sampling methods and conducted semi-structured interviews with students from different types of high schools. The data were analyzed through descriptive and thematic analysis techniques.

Findings indicate that students expect religious education to go beyond the transmission of knowledge and to provide meaning-making, guidance for daily life, and support for spiritual development. Moreover, students emphasized their need for approaches that allow questioning and the development of individual interpretations. Current practices, which heavily focus on theoretical knowledge, do not fully align with the processes of individualized religiosity.

In conclusion, the research highlights the necessity for religious education to adopt a more flexible and student-centered structure that acknowledges individual differences and responds to young people's search for meaning.

Keywords: Religious Education; Individualized Religiosity; Youth; Spirituality; Student Experiences; Student Expectations

ÖN SÖZ

Gençlik, her toplumun aynasıdır. O aynaya baktığımızda yalnızca bugünü değil, geleceğin ipuçlarını da görürüz. Gençlerin hayata bakışları, değerleri ve inançla kurdukları ilişki, bir milletin yarınını şekillendiren en önemli göstergelerdendir. Bugün artık açıkça görülmektedir ki, gençlerin din ile olan bağı, geleneksel kalıpların ötesinde, bireyselleşen ve sorgulayıcı bir yönelim kazanmıştır. Bu eğilimin toplumsal ölçekli izdüşümü, genç nüfusun büyüklüğü ve bileşimine ilişkin güncel istatistiklerde de açıkça görülmektedir.

Türkiye’de gençlerin toplumsal ağırlığı, demografik verilerle de dikkat çekmektedir. 2023 yılı sonu itibarıyla Türkiye’nin toplam nüfusu 85 milyon 372 bin 377 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfusun 12 milyon 872 bin 39’unu 15-24 yaş grubundaki gençler oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle gençler, toplam nüfusun %15,1’ine karşılık gelmektedir. Genç nüfusun %51,3’ü erkeklerden, %48,7’si ise kadınlardan meydana gelmektedir. Birleşmiş Milletler’in tanımına göre 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfus oranı, 1950’de %20,8 iken 2013’te %16,6’ya, 2023’te ise %15,1’e gerilemiştir. Bu tablo, gençliğin Türkiye nüfusu içindeki payının giderek azaldığını, ancak hâlâ toplumun geleceğini belirleyecek en kritik kesimlerden biri olduğunu göstermektedir (*İstatistiklerle Gençlik*, 2024).

Türkiye’de yapılan araştırmalar, gençlerin dini inançlarını daha çok “bireysel ve özel bir alan” olarak tanımladığını ortaya koymaktadır. Yine gençlerin önemli bir kısmı, dinin hayata rehberlik eden bir boyut taşıdığını, ancak bu rehberliğin kişisel anlam arayışlarıyla daha güçlü hâle geldiğini ifade etmektedir (*Türkiye Gençlik Araştırması - 2021, 2022*). Uluslararası çalışmalar da benzer eğilimlere işaret etmektedir. Pew Research Center’ın 2022 raporuna göre, gençlerin %47’si geleneksel dinî

kurumlarla bağlarının zayıfladığını, buna rağmen %60'tan fazlası maneviyatı hayatlarında önemli bir değer olarak gördüklerini belirtmiştir (West, 5 September 2025).

Konrad'ın 2021 Gençlik Araştırması, gençlerin büyük çoğunluğunun dini kimliği hâlâ güçlü bir aidiyet göstergesi olarak gördüğünü; ancak ahlak, dürüstlük ve aile gibi evrensel değerlerin dinin önüne geçtiğini ortaya koymuştur (*Türkiye Gençlik Araştırması - 2021, 2022*). Buna karşılık Friedrich-Ebert-Stiftung'un 2024 Gençlik Araştırması, dini kimliğin bireysel maneviyatın ötesinde milliyetçi yönelimlerle birleştiğini, farklı dini ve etnik kimliklere karşı mesafeli tutumların öne çıktığını göstermektedir. Ulusal ve uluslararası düzlemde olan bu tablo, gençler arasında dinin bireysel tecrübeden çok, kültürel ve kolektif bir kimlik unsuru hâline geldiğine işaret etmektedir (*Gençlik Araştırması Türkiye - Kararlı Demokratlar Mı Yoksa Çoşuklu Milliyetçiler Mi?: Yol Ayrımında Türkiye Gençliği, 2024*).

Bu araştırmalarda maneviyat boyutunda da farklılaşma olarak nitelendirilebilecek bir dönüşüm gözlemlenmektedir. 2021 verileri gençlerin "ahlaklı ve dürüst olmayı" en yüksek öncelik olarak gördüğünü, evrensel etik değerlerin dinî bağlamı aşan bir maneviyat alanı sunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak 2024 araştırması, gençlerde düşük yaşam memnuniyeti ve toplumsal sorunların din ve maneviyat algılarını etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular, bize maneviyatın yalnızca değerler üzerinden değil, aynı zamanda psikolojik dayanıklılık ve ruhsal iyi oluş üzerinden de anlam kazandığını düşündürmektedir. Bu anlamda gençlerin din anlayışları sürece daha kapsayıcı bir ifade olarak maneviyat kavramını dahil etmektedir. Bu durum elbette salt din ekseninde veya içsel arayışlar bağlamında değerlendirilemeyecek kadar geniş bir etkenler dizisine sahiptir. Nitekim, *Oxford Handbook of Adolescent Development Research* de küresel ölçekte gençlerin bilgiye erişim ve değer inşa süreçlerinin ekonomik koşullar, toplumsal eşitsizlikler ve kültürel bağ-

lamlarla derinden ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Lansford - Banati, 2018).

Bu genel tablo, sınıf içinde gençlerin ne beklediği ve din eğitiminin hangi içerik ve yaklaşımlarla buna karşılık verebileceği sorusunu kaçınılmaz biçimde gündeme getirmektedir. Bu kitabın doğuşuna ilham veren sorular tam da bu tartışmalardan yükselmiştir: “Gençler din derslerinde ne istiyorlar? Hangi bilgi onların hayatına dokunuyor, hangisi onlarda bir karşılık buluyor? Din eğitimi yaşamlarında onlara nasıl bir yol açıyor?” Öğrencilerle yapılan görüşmeler bize, gençlerin yalnızca “bilgi aktarımı” beklemediklerini; daha çok anlam, yön ve rehberlik aradıklarını göstermiştir. Onlar, hazır kalıplar yerine sorgulama fırsatı bulabildikleri, kendi bireysel yorumlarını geliştirebildikleri bir din eğitimi talep etmektedir. Bulgular, gençlerin “dindarlığı bireyselleştirme” eğilimini doğrulamakta ve bu sürecin onların manevi kimlik gelişiminde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ancak bu bireyselleşme yine kurumsal bir din ekseninde gerçekleşmekte aslında İslam’ı kendi bakış açılarıyla yeni yorumlarla değerlendirmektedirler. Bu anlamda araştırmada İslam dininin gençlerin yorumuyla dinleme imkanı bulunmuştur.

Bu nedenle bu eser, gençlerin sesini din eğitimi alanına taşımayı amaçlamaktadır. Çünkü onların soruları, beklentileri ve hatta sessizlikleri bile geleceğin din eğitimi politikalarını ve yöntemlerini şekillendirmede önemli ipuçları sunmaktadır. Bugün gençlerin ihtiyaçlarını dikkate almayan bir din eğitimi, yarın anlamını kaybetmeye mahkûmdur. Kişisel olarak bu kitabı kaleme alırken en büyük ilhamı, öğrencilerin samimi paylaşımlarından aldım. Onların sınıflarda dile getirdiği sorular, kimi zaman sessizce söyledikleri cümleler, hatta bazen içten içe taşıdıkları tereddütler, bu çalışmanın yol haritasını çizdi. Gözlerindeki merak ve anlam arayışı, bana bu araştırmayı yalnızca aka-

demik bir sorumluluk değil, aynı zamanda bireysel meraka da dönüştürdü.

Dilerim ki bu eser, yalnızca bir araştırma olarak kalmaz; aynı zamanda din eğitimine dair yeni ufuklar açar. Öęretmenler için öğrencilerle daha anlamlı ve derin bağlar kurmanın yollarını, akademisyenler için yeni araştırma sahalarını, eğitim politikacıları için ise daha kapsayıcı yaklaşımların imkânını hatırlatır. Gençlik, bir ülkenin en büyük sermayesidir. Onların sesi duyulmadan, onların beklentileri dikkate alınmadan yapılacak hiçbir din eğitimi tartışması bütünlüklü olamayacaktır. Bu nedenle bu kitabı, gençlerin sesiyle ve umutlarıyla, onların gözünden akademik dünyaya taıyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
<i>Yöntem</i>	8
Çalışma Grubu	10
<i>Verilerin Toplanma Süreci ve Analizi</i>	13
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
<i>Gençlik, Din ve Kimlik</i>	17
<i>Ergenlik Dönemi ve Dini – Manevi Gelişim</i>	20
<i>Dinî Sosyalleşme ve Kimlik İnşası</i>	23
<i>Din Eğitiminde Okul, Öğretmen ve Pedagojik Faktörler</i>	25
<i>Eğitimde Toplumsal Temeller ve Kimlik Gelişimi Arasındaki Diyalektik İlişki</i>	28
Maneviyat, Maneviyat Eğitimi ve Din Eğitimi	31
<i>Manevî Gelişim ve Din Eğitiminde Maneviyat Öğretiminin İmkânı</i>	33
<i>Anlam Arayışı ve Maneviyat</i>	35
<i>Maneviyatın İnşasında Anlam Arayışı ve Spiritüel Modellemenin Rolü</i>	38
Dijitalleşme ve Dinî Bilgi Kaynakları	42
<i>Dijitalleşme ve Bilgi Ekosistemindeki Dönüşüm</i>	42
Toplumsal ve Kültürel Bağlamda (Kolektivist) Din Eğitimi	45
<i>Bireycilik ve Bireyselleşmenin Kavramsal Temelleri</i>	48
<i>Psikolojik Kuramlar Bağlamında Bireyselleşme</i>	51
<i>Dinî Bireyselleşme</i>	54
<i>Din Eğitimi ve Bireyselleşmenin İlişkisi</i>	59
BULGULAR VE ANALİZ	63
<i>Gençlerin Din Eğitimi Deneyimleri ve Din Eğitiminden Beklentileri</i>	63
Gençlerin Dini Yönelimlerinin Bilişsel ve Anlamsal Boyutları	64
<i>Dini Bir Konuda Gençlerin Karar Alma Süreçleri</i>	64
<i>Gençlere Göre Dinin İnsan Hayatındaki Anlamı</i>	69

Lise Öğrencilerinin Din Eğitimi Deneyimleri ve Din Eğitiminden Beklentileri	75
<i>Din Eğitimi Derslerine İlişkin Öğrenci Deneyimleri</i>	75
<i>Gençlerin Cami Deneyimleri</i>	79
<i>Gençlerin Kur'an Kursu Deneyimleri</i>	83
<i>Din Eğitiminin Etkisi</i>	87
<i>Diyalojik Din Eğitimi</i>	93
<i>Din Derslerinin İşlenişi</i>	98
<i>İnanç Gelişimi ve Manevi Arayış</i>	102
<i>Dini İnanç ve Düşüncede Farklılık/Ayrışma</i>	107
Gençlerin Dini Bilgi Kaynakları	112
<i>Gençlerin Dinî Bilgi Kaynakları: İnternetin Rolü</i>	118
<i>Arkadaş Çevresinin Etkisi</i>	122
<i>Temel Yönlendirici Aile</i>	125
<i>Din Dersi Öğretmeni</i>	129
Gençlerin İdeal Din Eğitimi Tasavvuru	133
<i>Gençlerin Din Derslerine Yönelik Algıları</i>	139
<i>Din Derslerine Yönelik Öğrenci Beklentileri</i>	144
<i>Gençlerin Gündemleri</i>	150
<i>Öğrencilerin Dini Gündemleri</i>	155
SONUÇ VE TARTIŞMA	163
KAYNAKÇA	181
DİZİN	189

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	Çalışma Grubuna İlişkin Veriler -----	10
Tablo 2.	Çalışma Grubunun Okullarının Başarı Yüzdesi ve Türüne İlişkin Tablosu-----	12
Tablo 3.	Gelişim Kuramları Karşılaştırmalı Tablosu -----	20
Tablo 4.	Karar Alma Süreçlerine İlişkin Bulguların Analizi -----	65
Tablo 5.	Dinin İnsan Hayatındaki Anlamına İlişkin Bulguların Analizi -----	70
Tablo 6.	Din Eğitimine İlişkin Bulguların Analizi -----	75
Tablo 7.	Gençlerin Cami Deneyimlerine İlişkin Bulguların Analizi -	80
Tablo 8.	Gençlerin Kur'an Kursuna Yönelik Deneyimlerine İlişkin Bulguların Analizi -----	84
Tablo 9.	Din Eğitiminin Etkisine İlişkin Bulguların Analizi -----	89
Tablo 10.	Diyalogik Din Eğitimine İlişkin Bulguların Analizi -----	95
Tablo 11.	Din Derslerinin İşlenişine İlişkin Bulguların Analizi-----	99
Tablo 12.	Gençlerin İnanç Gelişimi ve Manevi Arayışlarına İlişkin Bulguların Analizi -----	103
Tablo 13.	Dini İnanç ve Düşüncede Farklılıklara İlişkin Bulguların Analizi -----	108
Tablo 14.	Gençlerin Dini Bilgi Kaynaklarına İlişkin Bulguların Analizi -----	114
Tablo 15.	Bilgi Kaynağı Olarak İnternetin Rolü Bulgusuna İlişkin Analizler -----	119
Tablo 16.	Dini Bilgide Arkadaş Etkisi Bulgusuna İlişkin Analizler--	122
Tablo 17.	Dini Bilgi Kaynağı Olarak Aile Kategorisine İlişkin Bulguların Analizi -----	125
Tablo 18.	Dini Bilgi Kaynağı Olarak Din Dersi Öğretmeni Kategorisine İlişkin Bulguların Analizi -----	130
Tablo 19.	Gençlerin İdeal Din Eğitimi Tasavvuruna İlişkin Bulguların Analizi -----	135
Tablo 20.	Gençlerin Din Derslerine Yönelik Algılarına İlişkin Bulguların Analizi -----	140
Tablo 21.	Din Derslerine Yönelik Öğrenci Beklentileri Bulgularına İlişkin Analizler -----	145
Tablo 22.	Gençlerin Gündemlerine İlişkin Bulguların Analizi-----	150
Tablo 23.	Gençlerin Dini Gündemlerine İlişkin Bulguların Analizi -	157

KISALTMALAR

- AL : Anadolu lisesi
AİHL : Anadolu İmam Hatip Lisesi
İHL : İmam Hatip Lisesi
DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
MDR : Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı